

Te in enake skušnje dajejo očesni dietetiki mnogo obširnosti, kajti ona ima nalogo ne samo splošne škodljivosti, kakor so, postavim, prah, preojster zrak, branje, pisanje itd., temveč je tudi njena naloga, da odpravlja in zboljša, kolikor je mogoče, bolezni, ktere se vsled združenja oči z drugimi organi zgodijo. Marsikdo bi ne verjel, da zarad družih bolnih udov tudi oči dostikrat obolé; tako n. pr. piše dr. Eulenburg: „Videl sem čversto in lepo rudečo deklino, ki se je na glavi hudo potolkla, in od tega je začela v dvoje gledati“ (Schielen, Doppelsehen), in Anglež Wardop pripoveduje, da je neka deklica biser požerla in zarad tega popolnoma oslepela, potem pa, ko je biser zopet iz sebe spravila, je zopet vid zadobila.

Vsakemu je znano, da mu je takrat temno pred očmi in mu vse mergoli, kedar mu je slabo. Torej se iz tega lahko po pravici sklene, da želodec in prekuhovanje njegovo grozno veliko očem škodujeta, to je takrat, kedar kaj nezdravega povzijemo. Ako kaj nevšečnega in ostudnega gledamo, se nam dostikrat gnjusi; to pride tudi od tod, ker so oči v tako tanki zvezi z vsem organizmom. — Razširjena punčica je dostikrat znamenje, da so v čevih gliste in drugi červi, in to je vzrok, da se bolnikom dostikrat vzdiguje, ko jih ozdravljajo.

Jaka Přemisl.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

§. 7.

Zrak po gorah.

O. Gorá v nepretergani verstí ali posamesnih, ali v panogah imamo na Kranjski zemlji veliko. Gore zemljo lepšajo in ljudém koristijo. Pustina je dolgočasna, prijetniša pa in človeka bolj razveseljuje dežela, kjer niso le polja, gojzdi in travniki, ampak se tudi versté male ravnine, griči, nižave in gore, iz kterih izvirajo šumeči potoki in dereče reke. Tudi zemlja tam marsikaj rodi; v goratih deželah so gojzdi in kamenje; nahaja se tam ruda in oglje, s kterim se topí. Prebivalci po gorah vživajo tudi čistejši zrak, in so tudi terdneji in močnejši.

J. Po gorah tedaj bolj veter vleče, kakor po dolinah, tedaj je čistejši zrak.

O. Veter tudi vleče po ravninah, dostikrat po mahu in pustinah, kakor po gorah. Marveč tukaj mislimo lastnosti gorskega zraka, tudi kedar ni vetra. Zraka ne vidimo, čutimo ga pa, kedar se zamajè. Zrak se razprostira po vsi zemlji; tišči v vse špranje in luknjice, tudi, če jih ne vidimo. Zrak je tedaj tekoč in raztegljiv. Če se kupica v vodo povezne, voda mehurčke poganja. Iz tega se spozná, da je zrak ložeji od vode. Zgornji zrak tišči na spodnji, tedaj je ta gostejši kakor uni; od tega pa pride, da se ložeje diha, če so hribi srednje visokosti. Po visokih gorah je pa zrak pretanek in človeka sili, da prehitro in prenglo sope. Tanek zrak tudi manj nosi, kakor gost; tedaj se tudi tiči vzdigujejo le do neke daljave. Ravno tako je tudi z dimom; kedar visoko pride, se pa razide. Iz vode in vlažne zemlje se vzdigujejo soparji v kvísko; spreminjajo se v megle, ktere se sprehajajo po gorah. Vzdigujejo se, in se v višjem zraku razdelé, da jih kar ni viditi, ali pa se v oblakih nad nami vidijo; to je pa gotovo znamenje, da so ložeji, kakor zrak, ki je pod njimi. Kedar se pa zgosté, pa pridejo zopet na zemljo v deževnih kapljicah.

J. Kako je pa to, da je po gorah merzleje, in da tam sneg dalje leži, kakor po dolinah in na ravnem?

O. Solnce gorenji zrak po gorah manj more razgreti, kakor doljeni in spodnje okoje pri gorah. Zato se pa sneg tam kasneje raztaja, kakor v ravnini, in po naj višjih gorah je več sneg in led. V naših gorah imajo verhi, herbti in nižave med njimi, če so višjeji nad 8000 čevljev, več sneg in led. Ta visočina se imenuje snežna mera. Da tam štirinožne živali živeti ne morejo, se lahko razume, k večjemu le divja koza, kozorog in mermljača; tudi rastline tam ne rastejo.

§. 8.

Podnebje in rastlinstvo po gorah.

J. Ali so po gorah zmirom merzli dnevi, ali je tam gori kedaj gorko?

O. Tudi po gorah so gorki dnevi, kakor pri nas v dolini; vendar, če soštejemo merzle in gorke dneve pri nas in na gorah, najdemo, da je pri nas več gorkih dni, kakor tam; to se reče: obnebje ali zračeje je tam merzleje. Ta beseda tedaj pové

navadno vreme v kakem kraju. Po toplih in merzlih krajih imajo gorke in merzle dneve, pa tam je več toplih dni, kakor tukaj, in vreme je rastlinam vgodnejše.

J. Pa vendar tudi po gorah žito raste, kakor pri nas.

O. Tukaj pa je treba razločiti. Po goratih deželah je obnebje v globinah drugače, kakor po senčnatih okrajih. V Čemšeniku, postavam, je veliko višjeje, kakor na Šmarni gori, pa vendar tam gori še marelice rastejo, ker imajo tamkej celi dan solnce. Na Vranskem je vse drugačno, kakor v gornji savinski dolini, ker uni kraj je bolj proti solncu, ta pa je bolj v senci. Spod visokih planin, ktere pokriva večni led, rastejo naj lepši kostanji in orehi; še celó terta rodi. Višjeje so hrastovi in bukovi gojzdi in lepi pašniki. Višjeje raste smreka in jelka. Tudi to počasijenja, in drevje, kolikor ga je še, vse je pritlikasto. Nekoliko višjeje drevje več ne raste, vendar se nahajajo razni mahovi, in planinske cvetice rastejo tik večnega snega.

(Dalje prih.)

Spodbudna pisma.

„Kteri so jih veliko v žednosti
podučili, se bojo svetili kakor
zvezde na nebu vse večne čase.“
Dan. 12.

IV. Pismo.

Preljubi moj!

Danes se hočeva nekoliko pomeniti o prelepem, toda teškem učiteljskem stanu. Preljubi! Po božji neskončni dobroti in previdnosti sva tudi mi dva v učiteljski stan poklicana. — Sam Bog je prva človeka podučeval. Potem je Bog podučeval človeštvo po očakih in prerokih. Nazadnje pa je poslal še celó svojega Sina na svet, da bi ljudi podučeval. Ta je zopet svoje učence in aposteljne po vsem svetu poslal ljudi učiti. Glej, kako imeniten je učiteljski stan! Tudi nam učiteljem je naloga, da podučujemo. Večno gorjé mu, kdor to naloženo nalogo leno opravlja! — Učiteljski stan je pa tudi težaven in siten; to si že morda večkrat slišal. Latinski pregovor pravi: „Quem dii odere, paedagogum fecere“, t. j.: „Kogar so bogovi čertili, so ga za učitelja naredili“. Pa ljubi moj! Latinci so bili pagani, in niso imeli zaumenkov o pravi ljubezni do bližnjega. — Res je, da tudi sedanji svet kaj pičlo plačuje učiteljev trud, a večje